

ÜLKEMİZ HARİTA SEKTÖRÜNE ARZOLUNUR¹

Dr. Erol KÖKTÜRK

Harita ve Kadastro Mühendisi

0. KONUSU

Bu çalışmanın konusu, yıllarda Harita Genel Komutanlığı (HGK) ile sivil kesim, sivil haritacılar ve sivil kuruluşlar arasındaki ilişkiler, Harita ve Harita Bilgilerini Temin ve Kullanma Yönetmeliği ile 203 sayılı yasanın değiştirilmesi istemleri ve girişimleri, bu konulardaki kaygılardır...

1. BUGÜNE NASIL GELİNDİ?

- 1.1. Yaklaşık 3 yıl öncesine kadar HGK, ülkemiz harita sektöründe kendi içine kapalı, yaptıkları ve ürettikleri kendinde kalan, ürünleri ancak sıkı denetimli koşullarda kullanılabilen, atomize bir kurum durumundaydı. Kuruluş amacı ve üretiminin temel hedefi doğrultusunda ülke 1., 2. ve 3. derece nirengi ağını oluşturuyor ve savunma amaçlı küçük ölçekli haritalar ürettiyordu. Daha doğrusu hizmet önceliklerinde bunlar ön sıralarda geliyordu.
- 1.2. Son yıllara kadar HGK'nın bu konumu ve işlevi sivil sektör tarafından kabullenilmiş ve açıkça tartışma konusu edilmemiş, ya da edilememişti. Veya büyük ölçekli harita çalışmalarının çok büyük oranda yerel nirengi ağlarına dayalı olarak yürütülmesi nedeniyle ilişki gelişmemişti.
- 1.3. Eğitim konusunu da kendi içinde çözen kurum, son yıllarda, özellikle yüksek lisans ve doktora alanında KTÜ dışında İTÜ ve Yıldız Üniversitesi'ne de elemanlarını göndermeye başladı. Sivil kesimin düzenlediği bilimsel toplantılara ve sempozyumlara HGK'ndan katılmalar oldu. Bu, "sivil" harita mühendislerince sevinçle karşılandı.
- 1.4. Bu açılma, HGK'mı anlamak ve buradaki birikimlerden yararlanmak için önemli fırsatlar yarattı. Dahası, "genç" subayların sivil kesimle bütünleşme eğilimini açıkça ortaya koydu.
- 1.5. Kurumun adı ise "Genel Müdürlük"ten "Genel Komutanlık"a dönüştürülürken, görünümü "askeri" yönden daha da güçlendi. Bunun, ülkemizde ordunun yönetime el koyduğu bir dönemde gerçekleştirilmesi dikkati çekti.
- 1.6. Bilimsel-teknolojik gelişmenin son dönemlerde daha yoğun yaşanışı, çalışma süreçlerinin her aşamasını derinden etkiledi. Sektörümüzde gelişkin teknoloji kullanma ve otomasyona dönük çalışma eğilimi güçlendi ve giderek kaçınılmazlaştı.
- 1.7. HGK, teknolojik yenilenmeyi hiçbir sivil kurumun yapamadığından daha iyi gerçekleştirdi. Bunda, olasılıkla, genel bütçeden savunmaya, buradan da HGK'na ayrılan payın büyük olması etkili oldu.
- 1.8. Ancak bu üstünlüğün HGK'nın temel işlev alanıyla sınırlı tutulmadan, sivil kurumların işlev alanlarına doğru da kaydırılmak istenmesi bugünkü tartışmayı başlattı.
- 1.9. Tartışma, önce, "Harita ve Harita Bilgilerini Temin ve Kullanma Yönetmeliği"nin değiştirilmek

---

¹ 1991 yılında kaleme alınmış, ancak herhangi bir yerde yayınlanmamıştır.

istenmesiyle başladı. Değişiklik taslağının “Kapsam” Bölümünde “*Bu yönetmelik, Harita Genel Komutanlığı, Seyir Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı ve kanunla yetki verilmiş kuruluşlarca üretilen her çeşit harita ve harita bilgilerini elinde bulunduran, teksir eden, sıklaştırma işlerinde kullanan resmi makamlarla özel kuruluş ve şahısları kapsar;*” deniyor ve böylece elimiz-kolumuz bağlanıyordu. “Gizlilik” ve harita bilgileri üzerindeki “denetim” iyice ağırlaşıyordu. Bunun kabullenilmesi, en temel mesleki hakların ambargo altına alınmasını kabullenme olacaktı. Özellikle Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası kanadında verilen mücadeleyle ve duyarlı meslektaşların uğraşlarıyla taslak geri çekildi.

1.10. Son yasa değişikliği girişimi ise çok daha tehlikeli bir eğilimi ortaya koyuyor: Harita Genel Komutanlığı'nın kendisini sektörün içinde değil, üstünde görme eğilimini. Bu değişiklikleri hoş görmek ve sineye çekmek, varlık koşulumuzu yitirmek anlamına gelecektir. Bu nedenle gösterilmesi gereken duyarlılık daha fazla, yükselmesi gereken karşı ses daha gür olmak zorundadır.

2. BUGÜNÜN SORUNLARI NELER?

2.1. Günümüzde sorun, sektör içinde HGK'nın konumunun, tanımlanmış alanından farklı noktaya çekilmek istenmesinden kaynaklanmaktadır. HGK'nın kendisinde hak olarak gördüğü girişimleri sivil kanadın kendisinde görememesi, belki de buna cesaret edememesi sürekli boşluklar yaratmıştır. Böyle sürerse, başka sonuçlarla karşılaşmak olağan olacaktır.

2.2. Sözü edilen durumun en somut örneği HAKAR Projesi'dir. Projenin Ön Etüd Raporu'nda, “*Projenin amacı, Türkiye için sivil amaçlı bir harita-kadastro bilgi sistemi, tanımlamak, bunun rasyonel modelini ve ilişkin faaliyetlerini tasarlamak ve mevcut durumdan geçiş için aksiyon planları hazırlamaktır. Savunma amaçlı harita bilgi sistemleriyle bunlara ilişkin faaliyetlerin yürütüldüğü askeri kurum ve kuruluşlar kapsam dışında tutulmuştur;*” denmektedir. Oysa HGK bu yaklaşımın tam tersini yapabilmektedir.

2.3. Sivil kesimin ve kurumların HGK'na karşı kesin ve kararlı bakış koyamamaları HGK'nın üstünlük kazanması anlamına gelmez. Bu, yetkileri varken bunları kullanamayan meslektaşlarımızın sorunudur.

2.4. Bir diğer yanlış, sektör içinde HGK'nın en önemli muhatabı olarak Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün kabul edilmesidir. TKGM ise “babalık” işlevini yerine getirememektedir. Kaldı ki bugün, gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye'de Karayolları Genel Müdürlüğü'nün, DSİ Genel Müdürlüğü'nün, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün, Belediyelerin v.b. haritacılık açısından taşıdıkları önem TKGM'nün taşıdığından daha az değildir. Bundan dolayı kurumlar arası astlık-üstlük ya da önderlik (deyim yerindeyse “babalık”) ilişkisi yerine, aynı hedefe, güçlü bir ulusal haritacılık sistemi yaratma hedefine birlikte, yan yana yürüme, günümüze yaklaşan duruştur.

2.5. Öte yandan, HGK'nın küçük ölçekli haritalar konusundaki işlevini büyük ölçekli topoğrafik haritalar üretiminde yerine getirmeye çalışan İller Bankası Harita Dairesi'nin içinde bulunduğu durum da boşluklara neden olur düzeydedir. Bu birimde çağdaş gelişmelerle bütünleşme, dinamik bir kurumsal yapılanma, kadrolaşma ve genel işleyiş konularındaki eksiklikler, yalnızca ihale yapmaya dönüşen işlevler, sektör içinde alternatif sivil birimler oluşmasını engellemektedir,

2.6. Günümüzde yeni tüzel düzenlemelerle HGK'nın işlevini büyük ölçekli harita üretimine kaydırma zorlaması yerine, kendi işlev alanlarında sivil sektöre açılma ve onlarla bütünleşme çabalarına girmesi, doğal olanıdır. Dünyaya baktığımızda bunu söylemek daha kolay olmaktadır.

2.7. Bugün dünyanın büyük bölümü açıklık politikalarını tartışarak güçlenmeye çalışırken, ülkemizde bu sürecin tersi doğrultudaki çabalar sektörümüzü güçlendirmezler.

2.8. Kaldı ki büyük ölçekli harita yapımı konusu, merkezi olarak ele alınması gereken bir konu da değildir. Bu, hizmetin niteliğine ters bir olaydır. Yetkinin merkezi olarak ele geçirilmesi, hizmetin gereği gibi yapılması anlamına gelmez. Çünkü bugün sorunu olduğu yerde çözme, buna uygun örgütlenme eğilimi güçlenmektedir.

29. Büyük ölçekli haritalardan Ulusal Özel Kuruluşa yaptırılacak olanların saptanmasında ilgili tüm birimlerin katılmasıyla oluşacak, daha işlevsel Eşgüdüm Kurulu önerilecekken, yetkinin tek kurum-tek merkez savıyla ele geçirilmek istenmesi doğru olmasa gerekir. Öte yandan, büyük ölçekli haritaların üretimindeki standartlar konusunda her yeniden düzenleme aşamasında daha da olgunlaşan kurallar getirilmektedir zaten.
- 2.10. Kurulmak istenen Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi konusu özellikle duyarlı bir konudur. Şu gerçek ortadadır: Arazi bilgi sistemleri ve mesleğimizde bilgi sistemleri kurulması konusu sivil kesimde özellikle bazı uzman meslektaşlarca çok önceleri ele alınmış biri konudur. Değişik düzeylerde konu yıllardan beri işlenmekte, bilgi ve öneri üretilmektedir. 1985 yılında da Devlet Bakanlığı'nca, ne yazık ki sonu gelmeyen, HAKAR Projesi girişimi gerçekleşmiştir!
- 2.11. Bir kez, uluslararası ölçekte, büyük ölçekli harita üretimiyle ilgili bilgi sistemleri kurmaya HGK gibi kuruluşların giriştiği görülmemektedir. Kurumsal işlevlerin ayrılmış ve netleşmiş olmasının yanı sıra en önemli neden, böylesi sistemlerin merkezi değil yöre düzeyinde oluşturulmasıdır.
- 2.12. Bilgi sistemleri, bilindiği gibi, en yalın tanımıyla, "SORU-YANIT" sistemleridir. Ancak HGK'nca kurulması düşünülen bilgi sisteminde böylesi bir yalın işleyişin gerçekleşmesi, şu an var olan yapı içinde olanaklı görülmemektedir. Soru sorulduktan sonra (ya da önce) birçok prosedürün ardından yanıtı ulaşmak bu sistemlerin mantığına uygun düşmez. Çünkü bilgi sistemleri kapalı değil, tersine en güzel örneğiyle açık sistemlerdir.
- 2.13. Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi'nin kurulması, kimsenin karşı olabileceği bir konu değildir. Ancak, böylesi bir sistemin kullanıcıları en kısa ve doğrudan yolla bilgilere ulaşmak istediklerinde şu anki zorlukları ve denetim-soruşturma süreçlerini yine yaşayacaklarsa, sistemin ne anlamı olabilir? Çünkü bilgi sistemleri kendileri için kurulan sistemler değildirler,
- 2.14. Şu an en temel harita bilgilerinin bile kolayca elde edilemediği HGK'nda, kurulacak bilgi sisteminden "*kamu ve özel kuruluşların faydalanacağı*" yasa maddesine dönüştürmek pek inandırıcı olmamaktadır.
- 2.15. HGK'nın teknoloji üstünlüğü ise bu kuruma bilgi sistemleri kurma ya da büyük ölçekli harita (veya her tür plan uygulamaları) alanlarıyla ilgili konulara da el atma serbestisi vermemelidir. Çünkü bu alanın işleyişi ve yapısı ülkemizde, bazı örgütlenme yanlışları dışında tanımlanmıştır. Şimdiki sorun bu tanımlamayı uluslararası alanı da gözeterek çağdaştırma sorunudur. Ancak yeniden ele alışı, HGK ile ilişkisinin de evrensel ölçekte olanlar gibi doğru kurulması da sağlanacaktır.
- 2.16. Uluslararası alanda temsil edilmeye gelince: Bu temsil bugün zaten sağlanmaktadır. Uluslararası Jeodezi-Jeofizik Birliği, Uluslararası Fotogrametri ve Uzaktan Algılama Birliği gibi örgütlerdeki temsilin yanı sıra, tüm harita mühendisleri ve harita sektörü FIG'de Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası'nca temsil edilmektedir. Ve bu temsil en üst düzeyde ve biçimde bir temsildir. Bu temsil biçiminin güçlendirilmesi dururken, subay meslektaşların da üye sıfatıyla (Bir zamanlar olduğu gibi) Oda çatısı altında toplanmalarına olanak sağlanacakken yeni temsil yolları aramak da doğru görülüyor. Amaçlanan askeri alanda temsil ise buna çözümümüz olamaz. Ama sivil alanda uluslararası örgütler bellidir. Bu nedenle şu an sektörümüzde anayasal odak olan HKMO'na alternatif kuruluşlar oluşturma niyeti üzücüdür. Bu üzüntü HKMO'nun son dönemlerdeki çok olgun ve sürekli çabaları nesnel olarak gözetilebilirse daha da artmaktadır.

3. UMUT VE BEKLENTİLER

- 3.1. Bazı şeyler vardır, kullanıldıkça değerlenirler. Bazı şeyler vardır, saklandıkça değer kazanırlar. Haritalar ve harita bilgileri ise ne kadar çok kullanılırlarsa o kadar değerleri artar. Hiç el değmemiş bir haritanın, hiç kullanılmamış bir bilginin ne anlamı olabilir ki? Ya da varlığı bilinmeyen, bilirse de önemine ulaşılamayan harita bilgilerinin kime yararı olur ki? Hiç unutulmaması gereken, haritacılığın kendisi için meslek olmadığıdır.

32. Ülkemizde harita sektöründe güçlü bir ulusal sistem yaratabilmek için **açıklık** egemen olmalıdır. Bilimsel-teknolojik gelişmelerin kapalı kapı tanımadığı, aşılmaz engel görmediği, uzayın sınırlarının genişlediği, toplumsal yapıların köktenci biçimde gözden geçirildiği günümüz dünyasında, gizliliğe sarılarak güçlenme uğraşları çağımıza yakışmamaktadır.
33. HGK, tüm birikimlerini ve bilgilerini kendinde tutma yerine (ki bunlara herkes önemli değerler biçiyor), ulusal savunma amaçlı olanların dışındakilere gereksinme duyanların kullanımına sunma hoşgörüsünü göstermelidir. Böylesi bir yaklaşım, yürekte inaniyorum ki, HGK'nı daha da güçlendirecektir.
- 3.4. Kişiler gidici, kurumlar ve meslekler kalıcıdır. Bu dönem, sektörümüzde yetkili ve karar organı durumundaki tüm sivil-asker meslektaşların, önyargıları, bazı kaygıları ve Ortodoks düşünceleri bırakarak bütünleşme ve bütünleştirme yolu aramaları gereken bir dönemdir. Tüm birikimler bir gün mutlak bir araya getirilecektir. Bir ulusal harita sistemi mutlak oluşturulacaktır. Gizlilik mutlak kalkacaktır. Her kurum görevi olan işlerle uğraşacaktır. Gelecek kuşaklara böylesi bir kalıt bırakmanın onuru ve zevki bugünlerden yaşansa kötü mü olur?
- 3.5. Önemli bir konu da, sektörün bazı temel sorunlarında meslektaşlar kanadında gözlenen kayıtsızlık ve duyarsızlıklardır. Bugün sektörde birçok darboğaz vardır. Bunların çoğu da her gün karşımıza çıkabiliyor. Meslektaşların bu sorunların çözümlerine en geniş biçimlerde katılmaları sağlanabilmiş değildir. Oysa “çözümün bir parçası olunamadığı sürece sorunun bir parçası olarak kalmak,” doğal olacaktır. Çözüme herkesin aynı biçimde katılması, kuşkusuz, beklenemez. Ama sektör sorunlarına duyarlı olmak, çözümlere destek vermek en temel mesleki sorumluluktur. Şimdi bu duyarlılığı göstermenin, çabalara katkı sağlamanın önemli bir zamanıdır.
- 3.6. Gelişmeler zaman zaman insana başka şeyler düşündürebiliyor. “Acaba”, denebiliyor, “sivil kesim için yaşam alanı bu kadar daralırsa yeni bir Meşedağı'ndan yola çıkmak daha mı iyi?” Bunu düşünmek bile üzüntü verici oysa.
- 3.7. Ancak tam bu noktada, ABD Ulusal Jeodezik Ölçmeler Müdürü John D. BOSSLER'in 1983 yılında söylediklerine bakınca, gelecek için taşıdığımız umutlar bir kez daha pekişiyor. Şöyle diyor değerli meslektaşımız:

“Hiçbir kimse, Jeodezide yeni teknolojileri gerektirecek gelişmelerin tümünü bugünden öngöremez. Fakat bazı şeyler var ki, onlar kesin gibi görünüyor: Biz şimdi bunun için hazır olalım ya da olmayalım, değişiklikler gelecek on yılda daha hızlı bir tempoda ortaya çıkacaklar. Onlar geniş ölçüde uzmanlaşmış ve geri dönülemez olacaklar. Onlar, bizim yer kontrol noktaları ağını nasıl saptadığımızın türünü ve biçimini belirlemekle kalmayacak, tersine örgütsel yapılarımızı, haritacılıktaki uzmanlarımızın eğitimini, pratiğini ve gelecekteki işlevlerini de değiştirecekler. Yeni olanaklar, gelinmiş istemleri içeren ve bugün henüz kesinlikle düşünülmemeyen yeni hizmetleri yanı sıra getirecekler. İnsanın değişmeye karşı direnme biçimindeki doğal eğilimine karşın, bunlar gerçekleşecekler.

Jeodezik devrim başlamıştır.”

Haydi, önyargıları, kişisellikleri, tutuculukları aşmaya ve bu devrime omuz vermeye...